

17 czerwca 1995 r. w szpitalu "Wysoka Łąka" w Kowarach odbyło się uroczyste zebranie naukowe Polskiego Towarzystwa Historyków Medycyny i Farmacji oddział we Wrocławiu i Polskiego Towarzystwa Ftyzjopneumonologicznego oddział w Bukowcu połączone z 50-leciem pracy Zakładów Leczenia Gruźlicy w Kowarach, obecnie tworzących Specjalistyczny Zespół Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze. W uroczystości wzięli udział Wojewoda Jeleniogórski Janusz Pezda, dyrektor Wydziału Zdrowia Józef Stasiak, senator RP Jerzy Cieślak, pełnomocnik Rady DIL dr Aldona Białas, Jeleniogórskiej Izby Pielęgniarskiej mgr Elżbieta Poznańska, przedstawiciele nauki Wrocławskiej Akademii Medycznej i Akademii Medycznej w Łodzi oraz nestor ftyzjatrii polskiej dr med. Jan Gliński. Licznie zebrani członkowie obu Towarzystw: lekarze i historycy oraz nieliczni już dawni pracownicy zakładów (łącznie 80 osób).

Tematem zebrania było: 50 lat pracy Zakładów Leczenia Gruźlicy w Kowarach - dr n.med. Teresa Grzegorzczak-Skibińska, Myśl humanistyczna w medycynie polskiej w latach 40-tych i 50-tych XX wieku - doc.dr hab. Tadeusz Srogosz,

Dzieje Zakładu Historii Medycyny i Farmacji Akademii Medycznej we Wrocławiu, z okazji 50-lecia nauki - dr n.hist. Elżbieta Więckowska,

Psychoterapia chorych na gruźlicę - mgr Barbara Srogosz.

Wszystkie referaty wywołały szeroką dyskusję. Na zakończenie spotkania zebrani uczestniczyli w otwarciu nowej wystawy w Sali Tradycji Zakładów. Salę zorganizowano w r. 1980 jako jedyną tego typu w regionie. Ujmuje ona historię szpitalnictwa, przedstawia i dokumentuje pracę zakładów przeciwgruźliczych regionu w ostatnich 50 latach oraz ich historię sięgającą ponad 100 lat.

W latach 1877-1900 w jeleniogórskim powstawały prywatne, a w latach 1900-1916 pierwsze społeczne zakłady leczenia gruźlicy na Dolnym Śląsku. Śląskie Zakłady Ubezpieczeniowe we Wrocławiu w r. 1900 otworzyły w Kowarach lecznicę dla 201 pań, w latach 1900-1902 zbudowały w pobliżu Kowar, sanatorium "Wysoka Łąka" dla 250 mężczyzn oraz w latach 1914-1916 "Bukowiec" przeznaczony dla ciężko chorych, wydających prątki, leczonych zabiegowo. Sala operacyjna zbu-

50 lat pracy Zakładów Leczenia Gruźlicy w Kowarach 300 tysięcy pacjentów

dr n.med. Teresa
Grzegorzczak-Skibińska

dowana tu w r. 1937-1938 stała się początkiem oddziału torakochirurgicznego, który nowocześnie ukierunkował przybyły z Anglii 1.7.1947 r. dr Kazimierz Dębicki (późniejszy profesor AM w Gdańsku). Pracę kontynuował długoletni ordynator dr med. Stefan Warszewski pracujący w "Bukowcu" od listopada 1945 r. W latach 1945-1965 wykonano tu 7674 zabiegi operacyjne, a od sierpnia 1955 r. wykonywano resekcje tkanki płucnej.

50 lat temu, w drugiej połowie czerwca 1945 r. przybył do "Bukowca" z 40-osobową grupą chorych ze Stalagu VIII-A (Goerlitz-Moys) dr Bolesław Bartenbach. Był on pierwszym polskim lekarzem Zakładów, aż do 15.08.1945, kiedy to dr Jadwiga Dąbrowska przywiozła 100-osobową grupę z powstańczego szpitala w Konstancinie i uruchamia szpital i sanatorium w Kowarach.

W tym czasie Minister Zdrowia nadaje Zakładom nazwę: "Państwowy Instytut

Przeciwgruźliczy - ZEYLANDOWO - w Krzyżatce. Dyrektorem mianowano Stanisława Wąsowicza, który 15.12.1945 przekazuje Instytut dr. Lesławowi Węgrzynowskiemu, znanemu ftyzjatrze lwowskiemu. Napływ nowych lekarzy, włączanie dalszych sąsiednich zakładów: sanatorium kostno-stawowego w Kamiennej Górze (500 łóżek), które działa bez przerwy, oddziału rehabilitacji pracą "Lesny Dwór", uruchomienie sanatorium "Wysoka Łąka" dają na koniec 1946 r. - 1320 łóżek dla leczenia chorych na gruźlicę z całego kraju. W roku 1966 "Państwowy Zespół Sanatoriów Przeciwgruźliczych w Kowarach" (jeden z 5 powołanych w kraju) liczy 2284 łóżek w 17 zakładach, z czego 6 dla dzieci.

Sytuacja epidemiologiczna gruźlicy w Polsce po II wojnie światowej w latach 1945-1950 wymagała trudnych działań i nakładów organizacyjnych, a przede wszystkim kształcenia fachowych kadr. Miały w tym swój wielki udział Zakłady w Kowarach.

Lata 1950-1965 pod kierownictwem dr. Bronisława Wagnera były okresem dalszego rozwoju sanatoriów: uzupełniania łóżek dla dzieci zwłaszcza małych, dużych nakładów na sprzęt diagnostyczny (bronchospirrometry, zestawy bronchoskopowe), wymiana aparatury rtg, wyposażenie laboratorium bakteriologii prątki, organizacja pracowni mikrobiologicznej.

W tym okresie wprowadzono stosowanie leków przeciwprątkowych, wypracowano metody ich podawania, maleją potrzeby leczenia gruźlicy zabiegami chirurgicznymi.

W latach 1966-1985 i później spada zapotrzebowanie na łóżka dla leczenia gruźlicy, zmienia się sytuacja epidemiolo-

giczna. Wzrasta wśród leczonych liczba przypadków pulmonologicznych: narasta problem obturacyjnej choroby oskrzello-płucnej oraz nowotworów układu oddechowego, zmieniają się potrzeby kliniczne, ale pozostaje konieczność nowoczesnej diagnostyki i specjalistycznych metod leczenia.

Rozliczając 50 lat działania Zakładów przeciwgruźliczych w Kowarach obliczono, że leczono w nich ponad 300.000 pacjentów. Pół wieku pracy Zakładów objęło okres bardzo istotny zarówno dla historii Polski jak i dla historii medycyny i farmacji. Był to okres zakończenia II wojny światowej z przesunięciem naszych granic na zachód i konsekwencją ogromnego przemieszczenia ludności, w tym ze skutkami epidemiologicznymi. W historii medycyny na ostatnie 50 lat przypadają zasadnicze przemiany w metodach i efektach leczenia gruźlicy:

- od leczenia spoczynkowo-klimatycznego uzupełnianego zabiegami ftyzjo-chirurgicznymi, poprzez rozwój technik operacyjnych pod osłoną antybiotyków wprowadzanych po II wojnie światowej,

- poprzez wprowadzenie pierwszych leków przeciwprątkowych,

- klasyczną chemioterapię kojarzoną, do nowoczesnych metod leczenia skojarzonego i całkowitego odsunięcia zabiegowo-chirurgicznego leczenia gruźlicy płuc oraz tradycyjnego leczenia klimatyczno-dietetycznego.

W tych osiągnięciach medycyny swój znaczny wkład mają Zakłady Leczenia Gruźlicy w Kowarach, grono pracowników i współpracowników w tym konsultantów Akademii Medycznej we Wrocławiu i wieloletnia kontynuacja myśli medycznej przez pół wieku i dawniej w początkach powstawania Zakładów.

Zorganizowanie Zebrania Jubileuszowego było możliwe dzięki zaangażowaniu pracowników Specjalistycznego Zespołu Gruźlicy i Chorób Płuc w Jeleniej Górze z siedzibą dyrekcji w Kowarach i dzięki sponsorom, którymi była firma Jelfa SA w Jeleniej Górze i Koło Lekarzy DIL - w Zespole.

Bogate stoisko Jelfy SA przedstawiło leki i materiały informacyjne o nich, a wystawa fotograficzna w holu szpitala ukazała Kowary i obiekty zabytkowe Zespołu i okolicy utrwalone przez fotografię K. Sawickiego i J. Sauer - lekarza radiologa.

Fot. Jerzy Sauer